

*In het Handvest Ouderen worden de rechten en verantwoordelijkheden weergegeven die ouderen beschermen als dat nodig is en hen in staat stellen naar vermogen een bijdrage te leveren aan de samenleving.
De EURAG hanteert dit Handvest mede als kader om het beleid van overheid en instellingen aan te toetsen.*

Handvest ouderen EURAG

Verklaring van rechten en verantwoordelijkheden van ouderen

*Alle ouderen in Europa hebben – ongeacht geslacht, ras, godsdienst, levensovertuiging, inkomen, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid – het recht om een waardig en zelfstandig leven te leiden en aan het maatschappelijk en culturele leven deel te nemen.
De rechten van ouderen accentueren tevens hun persoonlijke verantwoordelijkheid jegens de medemens, alsmede jegens de gemeenschap en toekomstige generaties.*

Uitgever:
EURAG Congres
Ljubljana
30 september – 1 oktober 2005

Initiatief: PCOB
Postbus 1238
8001 BE Zwolle
0031 38 422 55 88
j.spek@pcob.nl
jaapvdspek@planet.nl

Auteur:
Alice Schippers
NIZW Zorg
Kenniscentrum Ouderen
a.schippers@nizw.nl
0031 30 23 063 66

Inleiding

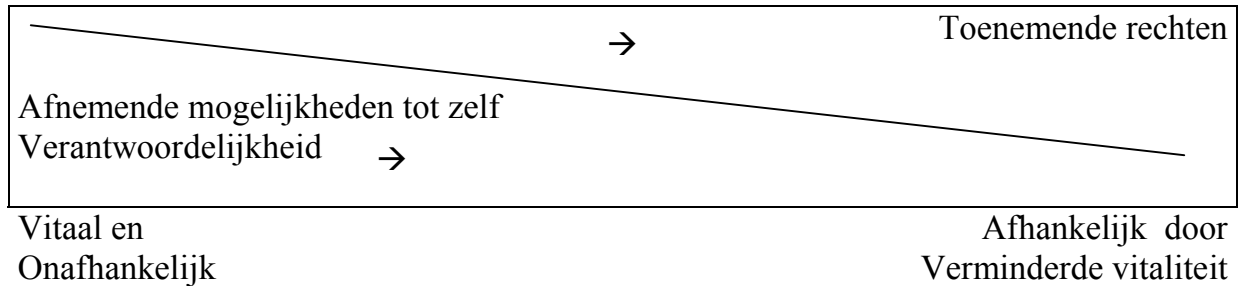
De Europese samenleving vergrijst, ontgroent, verkleurt en wordt individualistischer. De levensverwachting van mensen is toegenomen. Dat leidt in combinatie met de naoorlogse geboortegolf tot een groeiend aantal ouderen in Europa. Ook het aantal allochtone ouderen groeit. De laatste decennia worden per ouderpaar minder kinderen geboren en neemt als gevolg daarvan de beroepsbevolking, het percentage mensen tussen 15 en 65 jaar, verhoudingsgewijs af. De kans bestaat dat deze ontwikkelingen leiden tot spanningen tussen de generaties. Vanwege de veranderende demografische samenstelling is aandacht voor de maatschappelijke positie van ouderen wenselijk. Dit Handvest biedt ouderen een handvat om de discussie aan te gaan met overheden en organisaties op verschillende niveaus. Het Handvest appelleert echter ook aan de actieve inzet van ouderen in de samenleving en hun betrokkenheid bij anderen.

Bestaanszekerheid, bescherming van het leefmilieu, de beschikbaarheid en de toegankelijkheid van zorgvoorzieningen, woongelegenheid, het recht op maatschappelijke en culturele ontplooiing, vrije tijdsbesteding en onderwijs zijn sociale grondrechten die op iedereen van toepassing zijn. De standaarden die zijn vastgelegd in de Universele Verklaring van de rechten van de mens en de internationale convenanten over mensenrechten hebben eveneens betrekking op alle bevolkingsgroepen. Deze fundamentele rechten van de mens blijven bij het ouder worden van kracht en gelden onverminderd voor de oudste en meest kwetsbare groep ouderen en voor ouderen die beperkt zijn in hun functioneren. Het Internationale Actieplan over vergrijzing van de Verenigde Naties (Madrid, 2002) is eveneens op ouderen in Europa van toepassing.

De inkomenspositie, het opleidingsniveau en de leefsituatie van ouderen lopen sterk uiteen. Er is sprake van een steeds grotere diversiteit. De standaardlevensloop van leren, werken en pensionering die voor mannen gold en de levensloop van leren en zorgen die voor vrouwen gebruikelijk was, maken plaats voor een minder eenduidig en voorspelbaar patroon. Ouderen blijven als gevolg van de verbeterde levensomstandigheden vaker langer gezond, ook op hoge leeftijd. Wel neemt echter door de toegenomen levensduur en de vergrijzing van de bevolking ook het aantal kwetsbare ouderen toe. Op gevorderde leeftijd kunnen beperkingen optreden waardoor ouderen de regie over hun leven (dreigen te) verliezen. Ouder worden vereist aanpassing aan veranderende omstandigheden en het leren benutten van praktische oplossingen. Verlies van zelfredzaamheid moet zo veel mogelijk worden voorkomen en de kwaliteit van leven moet in alle levensfasen behouden blijven.

EURAG staat voor het operationaliseren van het sociaal gedachtegoed ten behoeve van ouderen. Respect en aandacht voor elkaar, rechtvaardigheid, gelijkwaardigheid, solidariteit met de zwakken in de samenleving en het streven naar de menselijke maat staan daarin centraal. Ouderen hebben in de visie van EURAG niet alleen rechten, maar ook verantwoordelijkheden. Zij hebben een verantwoordelijkheid ten opzichte van de samenleving als geheel en voor de generaties die na hen komen. De verantwoordelijkheden van ouderen hebben betrekking op het leveren van een productieve bijdrage aan de samenleving. Hierbij past een langere actieve levensfase, zowel in betaalde arbeid als in vrijwilligerswerk en informele zorg. Positieve beeldvorming over ouderen is van belang omdat de manier waarop de samenleving tegen ouder worden aankijkt mede bepalend is voor de bejegening van ouderen en voor hun mogelijkheden tot maatschappelijke participatie.

Kwetsbare ouderen, mensen die niet voldoende zelfredzaam zijn, hebben recht op zorg en verdienen bescherming. Dat geldt echter niet voor de totale oudere bevolkingsgroep. Ouderen hebben in de visie van EURAG in eerste instantie zelf de verantwoordelijkheid voor het oplossen van hun problemen en voor het realiseren van een levensloopbestendige woonsituatie en zorgvoorzieningen.

Autonomie en zelfbeschikking

- Ouderen hebben recht op autonomie en zeggenschap over hun eigen leven
- Ouderen hebben het recht zich vrij te bewegen. Er moeten voldoende betaalbare vervoersmogelijkheden zijn die toegankelijk zijn voor ouderen met beperkingen. Ouderen met beperkingen hebben recht op ondersteuning bij de mobiliteit
- Ouderen hebben het recht eigen beslissingen te nemen over het starten, voortzetten of stopzetten van medische behandelingen, binnen de geldende regelgeving
- Ouderen hebben recht op persoonsgerichte zorg die uitgaat van de individuele wensen en aansluit bij hun leefwijze en leefstijl

Respect voor ouderen

- Ouderen hebben er recht op deel uit te maken van een gemeenschap die hen met respect behandelt en in hun waarde laat
- Ouderen hebben de verantwoordelijkheid naar vermogen hun sociale rollen te vervullen. Daardoor kunnen zij een positieve bijdrage leveren aan positieve beeldvorming
- Ook binnen afhankelijkheidssituaties houden ouderen hun rechten en verantwoordelijkheden met inbegrip van het recht te beslissen over de eigen kwaliteit van leven

Gelijke behandeling

- Leeftijdscriminatie is niet toegestaan. Leeftijdsgrenzen doen geen recht aan de mogelijkheden van individuen
- Ouderen hebben recht op gelijke behandeling bij de verdeling van woonruimte. Leeftijd zegt niets over de behoefte aan een levensloopbestendige woning
- Ouderen hebben het recht (vrijwilligers)werk te verrichten dat in overeenstemming is met hun mogelijkheden. Leeftijd is niet van invloed op iemands geschiktheid om (vrijwilligers)werk te doen
- Financiële voorzieningen en belastingtechnische zaken moeten ook van toepassing zijn op personen boven de 65 jaar

Maatschappelijke participatie

- Ouderen hebben het recht en de verantwoordelijkheid te participeren in en een bijdrage te leveren aan de samenleving die in overeenstemming is met hun mogelijkheden
- Ouderen hebben het recht en de verantwoordelijkheid hun waarden, normen, kennis, levenservaring en vaardigheden te delen met jongere generaties
- Oudere werknemers hebben het recht en de verantwoordelijkheid om deel te nemen aan opleidingen, scholing en deskundigheidsbevordering om hun kennis en vaardigheden up to date te houden
- Er moeten mogelijkheden geboden worden voor een geleidelijke overgang van werk naar pensionering. De pensioenleeftijd moet geflexibiliseerd worden.
- Bedrijven moeten rekening houden met ouder wordende werknemers en flexibele werkomstandigheden creëren, zodat arbeidsuitval wordt voorkomen
- Ouderen die vrijwilligerswerk doen hebben recht op een vergoeding van de onkosten, op rechtsbescherming en op begeleiding

Actief burgerschap

- Ouderen hebben net als andere burgers de verantwoordelijkheid om naar draagkracht bij te dragen aan de financiering van het stelsel van sociale zekerheid en collectieve voorzieningen.
- Ouderen moeten in staat worden gesteld hun democratische rechten op alle niveaus uit te oefenen en zijn er verantwoordelijk voor dat zij hun stem laten horen
- Ouderen die daartoe in staat zijn hebben de verantwoordelijkheid zich beschikbaar te stellen voor politieke en maatschappelijke functies
- Ouderen hebben het recht zich te verenigen in organisaties die voor hun materiële en immateriële belangen opkomen
- Ouderen hebben er recht op dat hun eigen vertegenwoordigers hun belangen behartigen

Financiële zekerheid

- Ouderen dragen net als andere burgers naar draagkracht bij aan de financiering van collectieve voorzieningen.
- Ouderen hebben recht op financiële zekerheid en een inkomen dat gerelateerd is aan de loonontwikkeling. Dat geldt ook voor alleenstaande vrouwen en allochtone ouderen
- Ouderen hebben recht op economische zelfstandigheid en het beheer van hun eigen financiën. Alleen bij wilsonbekwaamheid mag deze verantwoordelijkheid worden overgenomen

Ontplooiing, sociaal contact en zingeving

- Ouderen hebben het recht op ontplooiing, sociaal contact en zingeving. Zij moeten toegang hebben tot opleiding, scholing en vorming op alle niveaus om hun kennis en vaardigheden op peil te houden dan wel deze te vergroten
- Ouderen hebben recht op een eigen levensbeschouwing
- Ouderen hebben recht op geestelijke verzorging en moeten in staat worden gesteld tot het bijwonen van kerkdiensten en andere godsdienstige bijeenkomsten
- Ouderen hebben recht op een eigen sociaal netwerk. Zij hebben het recht sociale relaties te leggen en contacten te onderhouden met kinderen, kleinkinderen, overige naaste familie en vrienden
- Ouderen hebben recht op toegang tot culturele activiteiten, vrijetijdsvoorzieningen en sportfaciliteiten die toegesneden zijn op hun wensen en behoeften

Informatievoorziening

- Ouderen hebben recht op informatie die hen in staat stelt zelf beslissingen te nemen en controle te houden over hun leven en zijn er verantwoordelijk voor dat zij hiervan kennis te nemen
- Ouderen hebben recht op informatie over een gezonde leefwijze en zijn zelf verantwoordelijk voor een gezonde en actieve manier van leven
- Ouderen hebben recht op deelname aan cursussen die de zelfredzaamheid en de weerbaarheid bevorderen
- Ouderen zijn er verantwoordelijk voor kennis te nemen van moderne informatietechnologie en hebben het recht deel te nemen aan cursussen die hierop gericht zijn
- Bij de ontwikkeling van informatietechnologie en andere technologische toepassingen moet rekening worden gehouden met de toepassingsmogelijkheden voor ouderen (design for all)

Wonen en leefomgeving

- Ouderen zijn zelf verantwoordelijk voor het realiseren van een geschikte woonsituatie en hebben recht op een fysieke en sociale infrastructuur die het mogelijk maakt zo lang mogelijk zelfstandig te blijven wonen
- Ouderen hebben recht op veiligheid binnen- en buitenshuis. Dat impliceert een adequate inzet van communicatietechnologie
- Ouderen hebben indien nodig het recht te wonen in een beschermende woonomgeving waar een adequaat niveau van zorg gegarandeerd is

Zorg en dienstverlening gericht op een goede kwaliteit van leven

- Ouderen hebben recht op zorg die bijdraagt aan een goede kwaliteit van leven
- Ouderen hebben in de laatste levensfase recht op palliatieve zorg en op honorering van de wens om waardig te sterven, binnen de geldende regelgeving.
- Ouderen hebben recht op behandeling bij psychiatrische ziekten en begeleiding bij psychosociale problemen
- Partners, familieleden en andere mantelzorgers die zorg dragen voor kwetsbare ouderen hebben recht op ondersteuning

Tot slot

Samenleven betekent zorgzaam en respectvol met elkaar leven. Het betekent solidariteit tussen jong en oud, rijk en arm, ziek en gezond, afhankelijk en onafhankelijk. De samenleving vraagt van iedereen een investering, ook van ouderen. De rechten en verantwoordelijkheden in dit Handvest openen de weg naar verdere ontplooiing en maatschappelijke participatie van ouderen. Rechten brengen ook verantwoordelijkheden met zich mee en veronderstellen een op de medemens en de gemeenschap gerichte houding. Daarom is het handvest vóór ouderen, maar tegelijkertijd een opdracht áán ouderen.